

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

РАДИШЕВСЬКА МАРІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 378.147

**ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертацію на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор,
Самойлюкевич Інна Володимирівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри англійської мови з методиками
викладання в дошкільній та початковій освіті.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Зданевич Лариса Володимирівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик.

кандидат педагогічних наук,
Запорожцева Юлія Сергіївна,
Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
старший викладач кафедри методики викладання
навчальних предметів.

Захист дисертації відбудеться 15 вересня о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40)

Автореферат розіслано 14 серпня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Інтеграція української держави до світового співтовариства, орієнтація на загальноєвропейські гуманістичні традиції, підтримка й захист національних цінностей, долучення до полікультурних освітніх, економічних, мовних програм та проектів сприяють переходу від технічно-індустріальної до інформаційно-культурної стадії розвитку суспільства. Одним із основних завдань його функціонування в Україні визначено взаємодію як на рівні міжособистісного спілкування, так і в межах міждержавного співробітництва. У низці законотворчих документів ("План Дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове співтовариство на період до 2010 року" (2007 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Закон України "Про вищу освіту" (2014 р.) та ін.) виокремлено нові завдання та критерії фахової підготовки спеціалістів.

Проблему гуманізації і гуманітаризації вищої професійної освіти досліджено вітчизняними науковцями, серед яких В. П. Андрущенко, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, Н. І. Еліасберг, С. В. Лісова та ін., у працях зарубіжних учених, зокрема Р. Арендса (R. Arends), Р. Бараша (R. Barasch), В. Ріверз (V. Rivers), Дж. Річардса (J. Richards), П. Ур (P. Ur), Т. Фарела (T. Farrell) та ін. Доцільність поглиблення гуманітарної складової в процесі навчання у ВНЗ обґрунтовано в наукових дослідженнях Ф. С. Арват, М. М. Бахтіна, Т. Г. Браже, О. Н. Дем'янчука, Н. Г. Ничкало, Н. Г. Сидорчук, І. А. Хітрової та ін. Важливість поліпшення психолого-педагогічної, методичної, інтерактивної, комунікативної підготовки майбутніх компетентних фахівців висвітлено у науково-методичних роботах М. В. Кларіна, С. С. Костенка, О. В. Шемет, Д. Свон (D. Swann) та ін. Незважаючи на значний інтерес науковців до проблеми гармонійного розвитку особистості, цінності міжособистісної взаємодії у навчанні, до культури й етики інтерактивного спілкування, проблема підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей потребує системного наукового розгляду.

Одним із ефективних інструментів оптимізації підготовки кваліфікованих спеціалістів є інтеграція в процес освіти концептуальних моделей, інноваційних методів і прийомів формування інтерактивної компетентності. Необхідність активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії висвітлено в працях відомих філософів (Л. Берталанфі, Г. П. Васяновича, А. А. Герасимчука, В. Г. Кременя, В. Р. Ільченка, Е. Лузік та ін.), психологів (Л. С. Виготського, О. О. Леонтьєва, С. С. Пальчевського, С. Л. Рубінштейна та ін.) та педагогів (Ю. К. Бабанського, Д. І. Дичковського, В. А. Кан-Каліка, М. Д. Касьяненка, С. Г. Карпенчука та ін.).

Питанню використання інтерактивних методів у навчально-виховному процесі акцентовано увагу сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців (В. Н. Базильова, Р. М. Кумишевої, Н. О. Павленко, І. О. Пироженко,

О. І. Пометун та ін.). Дослідженню змісту, форм і механізмів здійснення інтерактивного навчання присвячено роботи зарубіжних педагогів, серед яких Д. Бирн (D. Byrne), Х. Браун (H. Brown), Л. ван Лаер (L. Van Lier), Л. Ілола (L. Pola), Ф. Кліпел (F. Klippel) та ін. Формування професійної компетентності майбутнього конкурентоспроможного вчителя стало предметом дослідження відомих науковців (О. В. Бондаревської, А. В. Василюк, В. В. Краєвського, І. О. Зимньої, І. В. Родигіної, А. В. Хуторського).

Вивчення специфіки підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей та значущість застосування інтерактивної компетентності в педагогічній діяльності дозволяють виявити низку **суперечностей** між: сучасними освітніми вимогами щодо професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей і процесом організації фахової підготовки в практиці ВНЗ; соціальними і професійними вимогами та фактичним станом сформованості інтерактивної компетентності випускників вищих навчальних закладів; потребами у формуванні інтерактивної компетентності майбутніх спеціалістів і недостатністю наукового та методичного обґрунтування змісту, форм і механізмів підготовки вчителів до її реалізації в практичній діяльності.

Отже, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість та необхідність подолання виявлених суперечностей щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до завдань загальнонаукового напрямку роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка "Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти" (державний реєстраційний номер 0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 9 від 25. 04. 2008 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 5 від 27. 05. 2008 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити структурно-функціональну модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

Метою зумовлено вирішення таких **завдань дослідження**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці професійної освіти.
2. Розкрити сутність базових понять дослідження, визначити їх зміст і структуру.
3. Розробити структурно-функціональну модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей

та обґрунтувати систему критеріїв і показників рівнів сформованості досліджуваного феномену.

4. Створити навчально-методичне забезпечення формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність упровадження моделі формування інтерактивної компетентності майбутніх фахівців визначеного профілю.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять теорії та концепції: сучасної *філософії освіти* (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, С. Ф. Клепко, В. Г. Кремень, П. Ю. Саух, В. В. Серіков); *професійної підготовки* (Г. Ю. Ксензова, Н. В. Кузьміна, С. В. Лісова, Б. Т. Ліхачов, Н. Г. Ничкало); *безперервного професійного розвитку* (В. М. Андрєєва, В. П. Безпалько, В. І. Бобрицька, В. В. Григораш, В. А. Семиченко); *гуманізації та гуманітаризації освіти* (А. Г. Бермус, І. Д. Бех, С. У. Гончаренко, М. В. Левківський, В. О. Огнев'юк); *компетентнісного підходу* (Н. М. Бібік, Е. Ф. Зеєр, М. В. Михайліченко, О. А. Реан, О. В. Шемет); *педагогічної і міжсуб'єктної взаємодії* (Ш. О. Амонашвілі, Л. В. Зданевич, Л. В. Кондрашова, І. Я. Лернер, В. О. Сластьонін, І. О. Хітрова); *міжкультурного спілкування* (В. М. Жуковський, Л. В. Калініна, В. Г. Редько, І. В. Самойлюкевич, І. О. Тяллева); *інтерактивного навчання* (Г. І. Коберник, М. О. Коць, Г. Ф. Кривчикова, О. Є. Мисечко, М. І. Скрипник).

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, систематизація) з метою вивчення положень наукових джерел, теоретичних висновків та практичного досвіду вітчизняних і зарубіжних науковців щодо проблеми професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, для структурування змісту навчального матеріалу, форм, методів і прийомів формування інтерактивної компетентності в процесі фахової підготовки спеціалістів; *емпіричні* (*діагностичні* – письмове опитування, інтерв'ювання, анкетування, тестування, бесіди з викладачами та студентами; *обсерваційні* – спостереження, самооцінка, самоспостереження; *експериментальні* – пілотажний, констатувальний, формувальний етапи експерименту) для визначення педагогічних умов та фактичного стану сформованості інтерактивної компетентності, аналізу рівня професійної підготовки майбутнього вчителя гуманітарного профілю, перевірки ефективності структурно-функціональної моделі й технології формування досліджуваної компетентності; *математичні методи статистичної обробки експериментальних даних* – для аналізу імплементації педагогічного

експерименту та перевірки вірогідності отриманих результатів (λ -критерій Колмогорова-Смирнова, методика О. В. Смирнова з використанням відносних частот та t-критерія Стьюдента).

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося протягом 2008-2015 років і охоплювало три етапи наукового пошуку.

На першому етапі – *підготовчому* (2008-2009 рр.) – здійснено аналіз теоретичних і практичних основ професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до формування інтерактивної компетентності; проаналізовано ступінь розробленості окресленої педагогічної проблеми в науковій літературі; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; уточнено категоріально-понятійний апарат на основі здійсненого контент-аналізу базових понять; обґрунтовано концептуальні підходи до реалізації дослідження; виявлено рівні сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

На другому етапі – *імплементаційному* (2009-2011 рр.) – проаналізовано навчальні плани та програми за напрямом "Педагогічна професійна освіта" з метою визначення науково-педагогічних і методичних засад формування інтерактивної компетентності; розроблено структурно-функціональну модель і педагогічну технологію формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки; конкретизовано педагогічні умови та критерії її формування; розроблено програму експерименту; проведено його пілотажний, констатувальний та формувальний етапи.

На третьому етапі – *моніторингово-оцінювальному* (2011-2015 рр.) – завершено формувальний етап експерименту, проаналізовано отримані результати дослідної роботи; сформульовано й систематизовано висновки; розроблено методично релевантні рекомендації для студентів і викладачів гуманітарних спеціальностей щодо формування інтерактивної компетентності у ВНЗ; охарактеризовано перспективи подальших наукових пошуків.

Експериментальна база дослідження. Дослідження здійснювалося на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Севастопольського міського гуманітарного університету, Севастопольської білінгвальної гімназії № 2, Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського. Всього дослідженням було охоплено 646 студентів гуманітарних спеціальностей і 182 викладачів вищих навчальних закладів України.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає в тому, що: *вперше* розроблено структурно-функціональну модель, в якій відображено методологічні підходи (системний, діяльнісний, технологічний, компетентнісний, гуманістичний, особистісно орієнтований, комунікативний, фасилітативний), структурні (цільовий, операційний, оцінний) й функціональні

(мотиваційний, діагностичний, конструктивний, діяльнісний, міжкультурний, результативний) компоненти, окреслено її структуру, функції і завдання; створено технологію формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, обґрунтовано педагогічні умови, форми та методи, що оптимізують процес навчання; *удосконалено* механізми оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців шляхом упровадження структурно-функціональної моделі; уточнено сутність і зміст понять "інтерактивна компетентність", "інтерактивна компетентність майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей", "формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей"; виявлено критерії, показники та рівні сформованості визначеного педагогічного явища; *подальшого розвитку набули* зміст, форми, методи формування інтерактивної компетентності у процесі підготовки та професійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: в апробації технології формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі фахової підготовки; в укладанні та впровадженні програми спецкурсу "Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей" (на прикладі викладання англійської мови). Підготовлено методичні рекомендації "Культура професійного мовлення", "Етика міжнародних відносин", "Новітні освітні технології" для студентів, викладачів, методистів та слухачів курсів післядипломної педагогічної освіти. Матеріали дослідження можуть використовуватися у навчально-виховному процесі у ВНЗ.

Основні положення та результати дисертаційної роботи **впроваджено** в навчальний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 201 від 19.03.2014 р.), Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка (довідка № 40 від 05.12.2013 р.), Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (акт впровадження від 02.10.2013 р.), Севастопольського міського гуманітарного університету (довідка № 65-1 від 06.02.2012 р.), Севастопольської білінгвальної гімназії № 2 (довідка впровадження від 10.12.2013 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 942 від 19.03.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: "Чотири складові XXI століття: освіта, ефективність, якість, досвід" (Полтава, 2008), "Discovery Learning: Content-Based Learning for EFL/ESP Teacher" (Харків, 2009); *всеукраїнських*: "English Learning in the Context of Life-Long Education" (Рівне, 2010), "Содружество наук. Барановичи–2010" (Барановичи, Республіка Білорусь, 2010), "Розбудова освіти для суспільства знань: мова, полікультурність, особистість" (Умань, 2010),

"Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної" (Полтава, 2010), "Мови у Відкритому суспільстві" (Чернігів, 2011), "Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки" (Київ, 2011), "Перший крок у науку" (Луганськ, 2011), "Лінгво-когнітивні та соціокультурні аспекти комунікації" (Острог, 2012), "Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі" (Харків, 2012), TESOL–Ukraine National Conference: "Global English-Global Decisions"(Севастополь, 2013), "Содержание и структура профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей" (м. Курськ, Російська Федерація, 2014); *інтернет-конференції*: "Освітні тенденції в інформаційному суспільстві" (Житомир, 2009); у межах роботи *регіональних* літніх шкіл для вчителів: "Професійний розвиток вчителя в умовах інформаційного суспільства" (Житомир, 2008), "Незалежне тестування: тестування впродовж життя" (Житомир, 2009), Міжнародної "Літньої школи аспірантів" (Ялта, 2013); у ході *всеукраїнських майстерень* професійної підготовки вчителів: "Всеукраїнський семінар вчителів англійської мови" (Київ, 2009), "Computer Technology in EL Teaching/Learning" (Кам'янець-Подільський, 2010), "Тиждень міжкультурної комунікації. Компетентнісний підхід" (Севастополь, 2010); на *науково-методичних семінарах* кафедри англійської мови (2005-2009), кафедри методики викладання іноземної мови та прикладної лінгвістики (2008-2010), кафедри міжкультурної комунікації (2009-2010) ННІ іноземної філології та кафедри педагогіки (2008-2015) Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Публікації. Загальні теоретичні положення і результати дослідження відображено в 17 одноосібних публікаціях автора, серед яких 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у періодичних наукових міжнародних виданнях, 3 – у збірниках наукових праць, 6 – у матеріалах конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Особистий внесок здобувача у підготовленому в співавторстві з Є. М. Карпенко посібнику з вивчення англійської мови з використанням інтерактивних методів та технологій критичного мислення: "English: Новейшие темы и диалоги" (Харків, 2009 р.) полягає у розробленні автентичних текстів та завдань інтерактивного характеру для вивчення дисциплін гуманітарного профілю.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи – 306 сторінок, з них 195 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, з яких 59 іноземною мовою. Робота містить 7 рисунків, 4 схеми та 36 таблиць на 38 сторінках і 22 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність проблеми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет; висвітлено методологічні і теоретичні основи, представлено методи науково-педагогічного дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення; подано відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки»** – проаналізовано наукові підходи до дослідження проблеми; визначено структуру і зміст професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; уточнено сутність їх фахових знань, умінь і здібностей; сформульовано основні категорії «гуманітарна освіта», «професійна діяльність», «професійна діяльність майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей», «взаємодія», «інтерація».

У межах вивчення окресленої проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки обґрунтовано методологічні підходи до дослідження: *системний*, орієнтований на цілепокладання, детальний аналіз, творче розв'язання педагогічних задач, самопізнання; *діяльнісний*, який зумовлює активізацію вмінь навчальної співпраці в умовах міжособистісного спілкування; *технологічний*, що сприяє створенню і практичному застосуванню інтерактивних технологій, методів і прийомів, у процесі вивчення предметів визначеного профілю; *компетентнісний*, що відображає здатність до раціонального планування та спроможність до реалізації інтерактивного навчання.

Виокремлено наукові підходи, що передбачають суб'єкт-суб'єктну взаємодію: *гуманістичний*, що забезпечує спрямування змісту освітньої і практичної діяльності на особистість учня; *особистісно орієнтований*, який вимагає врахування унікальних індивідуальних здібностей у ході інтерації; *комунікативний*, що включає готовність до спілкування та співробітництва за наявних внутрішніх і зовнішніх умов; *фасилітативний*, який уможливорює розвиток умінь організації та ефективного управління взаємодією на засадах взаємодопомоги.

У результаті контент-аналізу базових понять визначено зміст категорій «компетенція», «компетентність», «інтерактивна компетентність». З'ясовано сутність поняття «формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей», яке розглядається як керований процес, спрямований на розвиток теоретичних і практичних знань, умінь, здібностей майбутніх учителів з метою пізнання, навчання і викладання дисциплін гуманітарного циклу на засадах взаємодії та спілкування.

У процесі змістового аналізу наукових праць з теорії і практики інтерактивного навчання обґрунтовано педагогічні умови формування

інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей: *сприятлива психологічна атмосфера* (час, місце і простір, доцільні для інтерактивного спілкування, зміст і різноманіття творчих підходів до вирішення інтерактивних завдань, толерантність і повага до думок та дій учасників суб'єкт-суб'єктної взаємодії, збагачення духовних і моральних цінностей, урахування множинних інтелектуальних здібностей особистості); *позитивна мотивація до взаємодії* (схвалення, підбадьорення, особиста зацікавленість, почуття захищеності і впевненості у висловлюванні власних думок, досягнення навчальних результатів у групі і самостійно, набуття вмінь, навичок та досвіду міжособистісного і міжкультурного інтерактивного спілкування); *інтерактивні ролі вчителя* (учитель-контролер, учитель-режисер, учитель-менеджер, учитель-фасилітатор, учитель-порадник, учитель-спікер, учитель-модератор та ін.); *інтерактивні стилі викладання* (спрямований на вчителя, на зміст, на учня, на взаємодію між учителем і учнем, орієнтований на зміст навчання і на особистість учня); *інтерактивні технології і методи* (технології колективного і колективно-групового навчання, інтерактивні стратегії розвитку критичного мислення, інтерактивна презентація, панельна дискусія, ситуативне моделювання тощо).

У процесі дослідження виокремлено основні інтерактивні режими: *вчитель↔група* (виклад значного обсягу навчального матеріалу у форматі лекції або інформаційної презентації, у ході якої запитання адресуються великій групі учнів); *учитель↔учень* (формулювання педагогом запитань і надання відповідей на них кожним учасником взаємодії); *учень↔учень* (індивідуальна робота школярів у групі, що оптимізує процес повідомлення та роз'яснення нової інформації на рівні однолітків у ситуації виникнення труднощів порозуміння); *учень↔група* (робота окремого школяра з аудиторією в якості лідера, промовця, вчителя або модератора загальногрупової дискусії, круглого столу або проекту).

У другому розділі – **«Моделювання процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у професійній підготовці»** – на основі студіювання психолого-педагогічної літератури уточнено сутність інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; визначено групу професійних компетентностей майбутніх фахівців (моральна, аксіологічна, професійно-особистісна, предметна, методична, реалізаційна та ін.); виділено їх критерії.

Доведено, що інтерактивна компетентність ґрунтується на принципах: *усвідомленості*, що передбачає набуття нових знань на основі раніше сформованих та власному досвіду навчальної діяльності; *навчальної автономії*, який орієнтує особистість на оволодіння знаннями, вміннями і навичками та відповідальне ставлення й індивідуальний вибір механізмів інтерактивного пізнання освітнього матеріалу; *автентичності*, що зумовлює високий рівень

мотивації щодо виконання визначених інтерактивних завдань з урахуванням встановлених вимог.

Проаналізовано функції досліджуваної компетентності (діагностична, операційна, рефлексійна). Визначено основні завдання (трансмисія, обмін інформацією, трансакція, трансформація) та виявлено чинники її формування (новітні зміни в освіті, нестача ефективного спілкування у навчальному процесі, стимулювання учнів з різними інтелектуальними здібностями до взаємодії та ін.).

На основі вивчення педагогічних праць Р. М. Кумишевої, О. І. Пошетун, М. І. Скрипник та ін. здійснено класифікацію інтерактивних технологій: *технології кооперативного навчання* (розвиток пізнавальних умінь і навичок, розширення здібностей навчання у співпраці); *технології колективного і колективно-групового навчання* (досягнення поставлених цілей у межах спільної роботи колективу або групи); *технології опрацювання дискусійних питань* (формулювання особистої точки зору у процесі обговорення); *технології ситуативного моделювання* (проблемні ситуації, орієнтовані на виконання професійної діяльності, відповідно до культурних цінностей, вимог міжкультурного і міжсуб'єктного спілкування).

Розроблено модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки, яка включає: мету, завдання, *структурні* (цільовий, операційний, оцінний) і *функціональні* (мотиваційний, діагностичний, конструктивний, діяльнісний, міжкультурний, результативний) компоненти; основні етапи формування інтерактивної компетентності (орієнтаційний, реалізаційний, аналітичний); складові інтерактивної компетентності та результат її сформованості (рис. 1).

Критеріями формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки визначено: *організаційний* (логічне планування заняття, добір інтерактивно релевантних завдань, створення сприятливої атмосфери); *мотиваційний* (визначається готовністю до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, здатністю до професійного зростання в межах міжкультурної комунікації, усвідомленістю значущості самостійної безперервної освіти); *інформаційно-змістовий* (забезпечується реалізацією вмій критичного і креативного мислення, пізнанням та аналізом освітньої інформації); *комунікативний* (контактність, толерантність, ініціативність у створенні міжособистісного спілкування, підтримка зворотного зв'язку); *когнітивно-рефлексивний* (виявляється у самоаналізі навчання, самооцінці якості виконання професійної діяльності, володіння інтерактивними стилями викладання).

Простежено взаємозв'язок між показниками зазначених критеріїв та сформованістю у майбутніх учителів-гуманітаріїв конкретного рівня інтерактивної компетентності в цілому (високий, достатній, середній, низький).

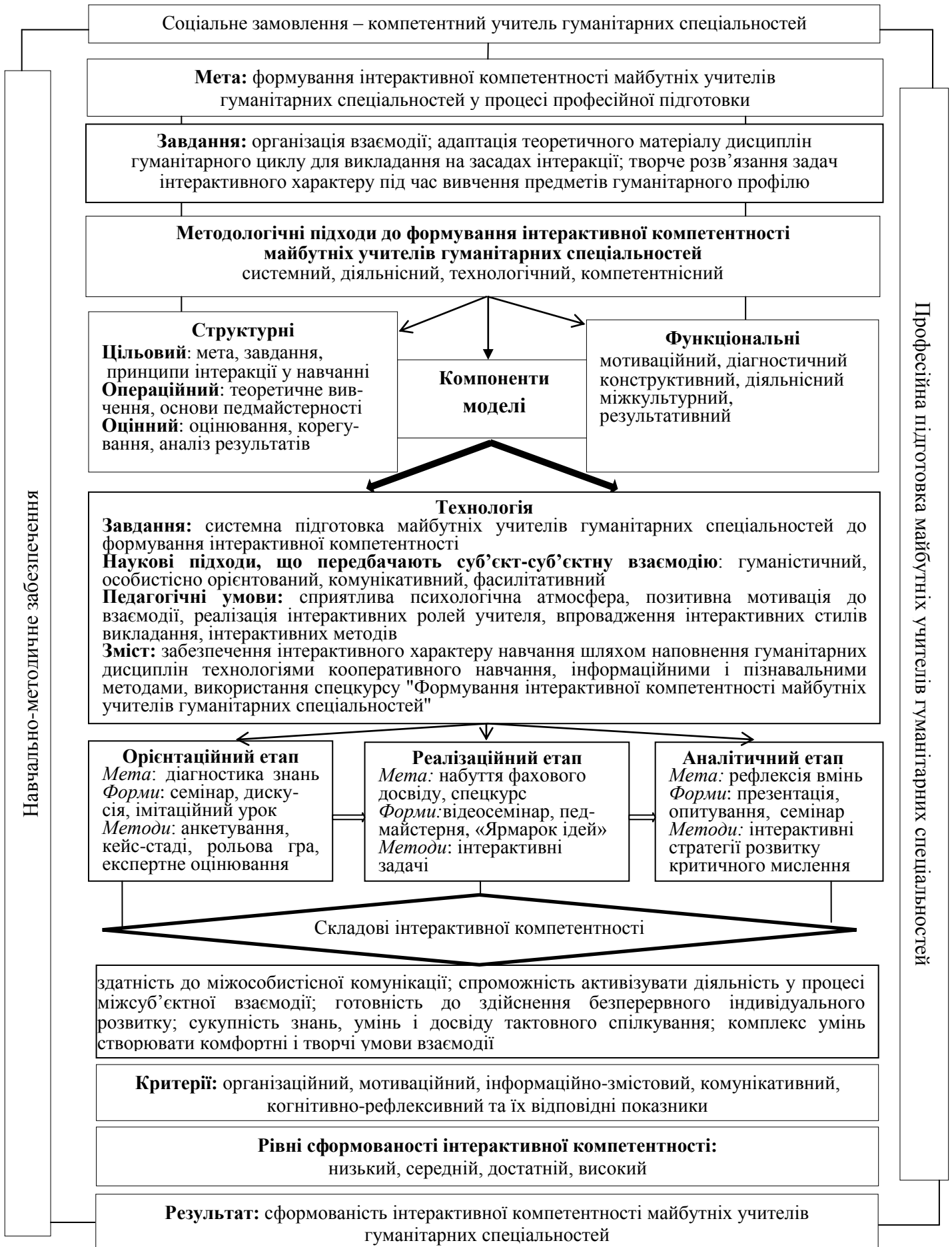

Рис 1. Структурно-функціональна модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі – «**Реалізація структурно-функціональної моделі формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей**» – представлено програму організації педагогічного експерименту; проаналізовано результати його пілотажного та констатувального етапів; розкрито зміст технології формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки; здійснено порівняльний аналіз результатів формувального етапу експерименту в контрольних і експериментальних групах студентів.

З метою поглибленого вивчення стану проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, який засвідчив недостатній рівень сформованості компонентів досліджуваної компетентності. Зроблено висновок про необхідність удосконалення професійної підготовки вчителя-гуманітарія у визначеному контексті шляхом упровадження структурно-функціональної моделі. Відповідно до сучасних освітніх вимог, реалізація авторської моделі зумовила розробку і втілення педагогічної технології у навчальний процес у ВНЗ.

Технологію формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки застосовано поетапно. На *орієнтаційному* етапі визначено мету і завдання, виокремлено умови та мотиваційні чинники, обґрунтовано принципи формування інтерактивної компетентності вчителів.

Реалізаційний етап передбачав розширення спектру наукової і практичної діяльності майбутніх фахівців гуманітарного профілю шляхом оновлення знань та умінь здійснення міжсуб'єктної взаємодії, удосконалення здібностей інтерактивного спілкування, підвищення загальної професійної кваліфікації, а також упровадження авторського спецкурсу «Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей» (на прикладі викладання англійської мови), що сприяв оволодінню студентами педагогічною майстерністю.

Сутність *аналітичного* етапу полягала у здійсненні майбутніми вчителями самоаналізу якості здобутих знань, умінь, навичок суб'єкт-суб'єктної взаємодії, рефлексії щодо рівня досягнутих результатів навчання та компетентного викладання дисциплін гуманітарного циклу на засадах інтеракції. Формування інтерактивної компетентності майбутніх спеціалістів сприяло оновленню змісту процесу їх професійної підготовки згідно з потребами сучасного освітнього простору. Обґрунтовано ефективність використання структурно-функціональної моделі й технології формування досліджуваної компетентності.

Проаналізовано динаміку рівнів сформованості інтерактивної компетентності студентів-гуманітаріїв в експериментальній та контрольній групах. Результати вихідного діагностування засвідчили зростання в

експериментальній групі: ЕГ – високий рівень – 19,9% (КГ – 15%), достатній – ЕГ – 48,5% (КГ – 47,1%), середній – ЕГ – 29,2% (КГ – 28%), табл. 1 та рис. 2. Доцільність упровадження авторської структурно-функціональної моделі підтверджено виявленими якісними показниками на достатньому рівні сформованості досліджуваної компетентності майбутніх фахівців за такими критеріями: мотиваційний – ЕГ – 56,6% (КГ – 47,5%), інформаційно-змістовий – ЕГ – 27,4% (КГ – 40,1%), комунікативний – ЕГ – 50,6% (КГ – 44,9%), організаційний – ЕГ – 48,5% (КГ – 47,1%).

Таблиця 1.

Рівень сформованості інтерактивної компетентності студентів експериментальних і контрольних груп до та після формульованого етапу експерименту

Рівні сформованості	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%	АЗ	%
Низький	45	13,6	42	13,3	8	2,4	31	9,9
Середній	104	31,3	101	32,2	97	29,2	88	28,0
Достатній	147	44,3	133	42,4	161	48,5	148	47,1
Високий	36	10,8	38	12,1	66	19,9	47	15,0

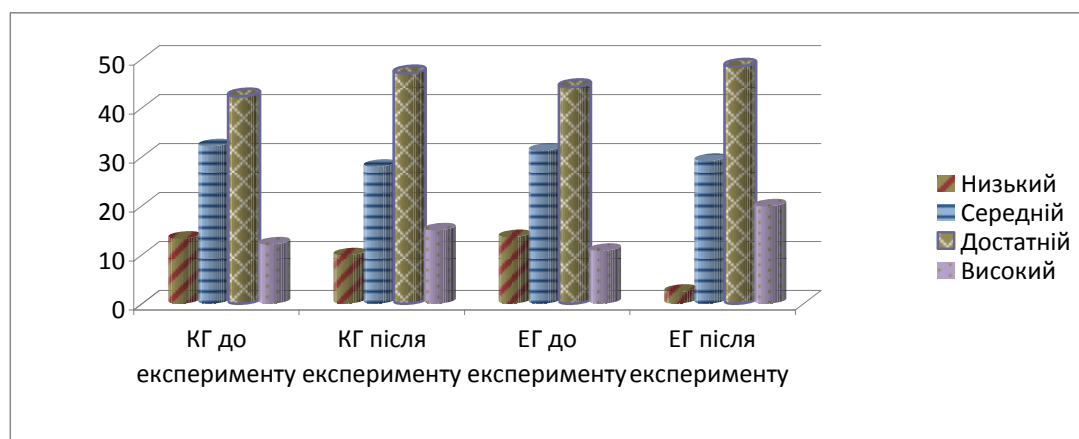

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей за визначеними критеріями на констатувальному та формульовальному етапах експерименту.

Підтверджено достовірність результатів експериментального дослідження за λ -критерієм Колмогорова-Смірнова, що засвідчило значення коефіцієнту $\lambda_{емп} = 2,03$, яке перевищує $\lambda_{кр.} = 1,63$ з вірогідністю 0,01 та дозволяє зробити висновок про доцільність виявленої різниці між розподілами.

На основі отриманих результатів експериментального дослідження доведено, що під час проведення формульованого етапу експерименту зростання

показників високого і достатнього рівнів формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки спостерігається в експериментальній групі ($t_{\text{емп.}} = 2,63$), водночас, у контрольній групі він виявився нижчим ($t_{\text{крит.}} = 2,58$).

Отже, запровадження структурно-функціональної моделі сприяло оптимізації процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів-гуманітаріїв. Результати якісного та кількісного аналізу засвідчили позитивний приріст показників рівнів сформованості досліджуваної компетентності за визначеними критеріями та підтвердили ефективність запропонованої авторської моделі.

ВИСНОВКИ

Наукове дослідження проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки та реалізація експериментальної роботи уможливили формулювання висновків.

1. На основі теоретичного аналізу методологічних підходів (системного, діяльнісного, технологічного, компетентнісного) до проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки обґрунтовано необхідність реалізації таких підходів до навчання, як гуманістичний, особистісно орієнтований, комунікативний, фасилітативний, що складають філософсько-педагогічне підґрунтя дослідження визначеного феномену.

У результаті узагальнення теоретичних і практичних положень розробленості окресленої проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці конкретизовано рівні психологічного розвитку особистості в контексті формування інтерактивної компетентності: "рівень актуального розвитку", "зона найближчого розвитку". Охарактеризовано основні інтерактивні принципи (усвідомленості, навчальної автономії, автентичності), проаналізовано концепцію "Фландрівської системи категорій взаємодії", що уможливило виокремлення рівнів взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Виявлено педагогічні умови формування досліджуваної компетентності (сприятлива психологічна атмосфера, позитивна мотивація до взаємодії, а також реалізація інтерактивних ролей учителя, впровадження інтерактивних стилів викладання, використання інтерактивних методів). Доведено про доцільність їх імплементації у навчальний процес ВНЗ.

2. З'ясовано сутність базових понять "професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей", "професійна діяльність майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей", "інтеракція" (взаємодія). Реалізовано контент-аналіз термінів "компетенція", "компетентність". До стрижневих понять дослідження віднесено такі, як "інтерактивна компетентність" і "формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних

спеціальностей". Простежено їх взаємозв'язок та виявлено ієрархію. Систематизовано сучасні вимоги та наукові підходи до фахової підготовки спеціалістів, що дозволило охарактеризувати явище інтерактивної компетентності як професійну інтегральну якість майбутнього вчителя-гуманітарія.

Запропоновано дефініцію поняття "формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей", що являє керований процес, спрямований на здобуття теоретичних та практичних знань, розвиток умінь та здібностей майбутніх педагогів з метою пізнання, навчання і викладання дисциплін гуманітарного циклу на засадах взаємодії і спілкування.

3. Розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки, яка містить взаємопов'язані елементи: мету, завдання, методологічні підходи, структурні та функціональні компоненти, технологію формування інтерактивної компетентності. У запропонованій технології визначено завдання і наукові підходи до навчання, уточнено педагогічні умови. Висвітлено основні етапи (орієнтаційний, реалізаційний, аналітичний) організації процесу професійної підготовки щодо формування означеного педагогічного явища.

З метою оцінювання ступеня оволодіння інтерактивною компетентністю майбутніми вчителями-гуманітаріями виокремлено критерії (організаційний, мотиваційний, інформаційно-змістовий, комунікативний, когнітивно-рефлексивний), показники та рівні сформованості досліджуваної компетентності (низький, середній, достатній, високий).

4. Розроблено навчально-методичне забезпечення процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Упроваджено авторський спецкурс "Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей" (на прикладі викладання англійської мови). Зокрема, заняття з предметів означеного профілю збагачено новітніми формами (семінар, імітаційний урок, презентація, панельна дискусія, відеосемінар, педагогічна майстерня, "Ярмарок ідей") і методами (інформаційні, пізнавальні, рольова гра, експертне оцінювання, анкетування, ситуативне моделювання) інтерактивного викладання та вивчення навчального матеріалу в умовах міжособистісної взаємодії. Розкрито зміст і структуру практичної діяльності студентів в індивідуальному, груповому та малогруповому режимах.

На основі результатів реалізації інтерактивного навчання створено і видано навчально-методичний посібник "Педагогічна технологія формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки" для викладачів та студентів ВНЗ, учителів загальноосвітніх навчальних закладів.

5. Експериментально перевірено доцільність та ефективність упровадження структурно-функціональної моделі формування інтерактивної компетентності

майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Програму педагогічного експерименту розроблено із урахуванням пілотажного, констатувального і формувального етапів, на кожному з яких узгоджено мету, форми і методи навчання.

У результаті впровадження авторської моделі виявлено, що кількісні показники та якісні характеристики рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів-гуманітаріїв в експериментальних групах значно вищі, ніж у контрольних. У середньому у 62,1% студентів після проведеної експериментальної роботи за всіма критеріями (організаційний, мотиваційний, інформаційно-змістовий, комунікативний, когнітивно-рефлексивний) зафіксовано достатній і високий рівні сформованості досліджуваної компетентності. За допомогою методів математичної статистичної обробки підтверджено ефективність застосування запропонованих інтерактивних технологій і методів на основі розробленої моделі.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. До перспективних напрямів віднесено: удосконалення механізмів формування інтерактивної компетентності; дослідження вимог до професійної підготовки фахівця гуманітарних спеціальностей міжнародного рівня; оптимізацію рівнів сформованості інтерактивної компетентності спеціалістів технічного профілю; розробку методичних рекомендацій для процесу вивчення фахових дисциплін студентами непедагогічних спеціальностей.

**Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:
Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:**

1. *Радишевська М. М.* Філософсько-педагогічні засади формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / М. М. Радишевська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка / за заг. ред. докт. філос. наук, проф. П. Ю. Сауха. – Житомир : вид-во Житом. держ. унів-ту. – 2009. – Вип. 48. – С. 116-120.

2. *Радишевська М.* Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у контексті педагогічної науки США / М. Радишевська // Порівняльно-педагогічні студії: Наук.-пед. журнал / за заг. ред. д.п.н., заст. дир-ра Інституту педагогіки НАПН України Лавриченко Н. М. – Умань: Вид-во обл. друк. – 2010. – № 3–3. – С. 156-161.

3. *Радишевська М. М.* Сутність інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / М. М. Радишевська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: [зб. наук. праць]. / за заг. ред. докт. пед. наук, проф. Курило В. С. – Луганськ: Вид-во держ. закладу. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2011. – Вип. 13 (224) липень. – С. 209-217.

4. *Радишевська М. М.* Критерії та показники рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей

в процесі університетської освіти / М. М. Радишевська // Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі: зб. наук. ст. // Харківський нац. пед. унів-т ім. Г. Сковороди. – Харків: ХНПУ; ХОГОКЗ, 2012. – С. 249-255.

5. *Радишевська М. М.* Модель формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі університетської освіти / М. М. Радишевська // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: Вид-во Національного унів-ту «Острозька Академія». – Вип. 30. – 2012. – С. 214-219.

6. *Радышевская М. Н.* Содержание и структура профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей / М. Н. Радышевская // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов / под ред. Иванова В. В. – Курск, Российская Федерация : ООО «Призма», 2014. – Вып. 4 (94) апрель. – С. 241-245.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. *Радишевська М. М.* Підготовка майбутнього вчителя іноземних мов до розвитку множинних здібностей учнів середніх класів в умовах навчальної діяльності / М. М. Радишевська // Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк, Л. В. Калініної, О. Є. Антонової. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 115-119.

8. *Radyshevskaya M.* Interactive Techniques in Language Learning / М. Radyshevskaya // Навчай і Навчайся (укр. та англ. мовами): збірник науково-методичних матеріалів / відп. ред. Є. М. Карпенко. – Житомир: Видавництво ЖДУ імені І. Франка, 2008. – Кн.7. – С. 88-94.

9. *Radyshevskaya M.* The Roles of the Language Teacher in the Interactive Classroom / М. Radyshevskaya // Чотири складові XXI століття: освіта, ефективність, якість та досвід: матеріали конференції (англійською мовою), XIII Національна конференція TESOL–Ukraine, квітень 14-16, 2008 р., м. Полтава / відп. за вип. О. В. Глоба. – Полтава : Вид-во «АСМІ». – 2008. – С. 51-52.

10. *Radyshevskaya M.* Interactive Styles as a Means of Effective Teaching / М. Radyshevskaya // Інноваційні технології у методиці професійно-орієнтованого викладання іноземних мов: матеріали конференції (англ. мовою), XIV Національна конференція TESOL–Ukraine, квітень 26-27, 2009 р. / відп. за вип. І. Б. Іванова. – Харків : Вид-во «Парус». – 2009. – С. 46-48.

11. *Radyshevskaya M. N.* Interactive approach in the classroom: a way of empowering pre-service teachers / М. N. Radyshevskaya // Содружество наук. Барановичи–2010 [Текст]: тез. докл. VI Междунар. науч.-практ. конф. молодых исследователей, 19-20 мая 2010 г., г. Барановичи, Респ. Беларусь: в 2 ч. / редкол.: А. В. Никишова (гл. ред.), Ю. В. Башкирова (отв. ред.) [и др.]. – Барановичи: РИО БарГУ, 2010. – Ч. 2. – С. 287-289.

12. *Radyshevskaya M.* Interactive Models as the Key to Successful Learning / М. Radyshevskaya // English Learning in the Context of the Life-long Education XV

TESOL–Ukraine National Conference, April 15-17, 2010. Book of Papers. – Рівне, 2010. – С. 46-47.

13. *Радишевська М. М.* Умови формування педагогічної взаємодії між учителем і учнем у навчально-виховному процесі / М. М. Радишевська // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної: Матеріали VIII Міжнарод. наук.-практ. конференції / відп. за вип. докт. філол. наук, проф. Зернова В. К. – Полтава: Вид-во «Полтавський літератор». – 2010. – С. 413-415.

14. *Радишевська М. М.* Особливості професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в системі університетської освіти / М. М. Радишевська // Дослідження молодих учених в контексті розвитку сучасної науки: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (20 квітня 2011 р.) / МОН України, ГУОМ КМДА, Київський ун-т імені Бориса Грінченка та ін. / за заг. ред. Огнев'юка В. О. [ред. кол.: В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, Н. М. Віннікова, Д. М. Бодненко]. – Київ: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 134-138.

15. *Радишевська М. М.* Використання системного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / М. М. Радишевська // Инновационные технологии в образовании: Материалы VIII Международной научно-практической конференции «Инновационные технологии в образовании», (15-17 сент. 2011 г., г. Ялта): сб. ст. – Ялта: РИО КГУ, 2011. – Т.2. – С. 153-155.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

16. *Radyshevsk M.* Transformation: A Sentence from Different Perspectives / М. Radyshevsk // Навчай і навчайся: (укр. та англ. мовами): збірник науково-методичних матеріалів / відп. ред. Ю. М. Жиляєва. – Житомир, 2009. – Кн. 8. – С. 27-30.

17. *Radyshevsk M.* Feedback as a Tool for Teachers' Professional Development / М. Radyshevsk // Global English-Global Decisions XVIII TESOL–Ukraine National Conference. April 12-13, 2013. Book of Papers. – Севастополь: Рибест, 2013. – С. 262-263.

АНОТАЦІЇ

Радишевська М. М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки. На основі аналізу стану розробленості окресленої

проблеми в педагогічній теорії і практиці розкрито сутність базових понять дослідження. Уточнено сутність поняття «формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей». Виділено критерії та показники рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів.

Науково обґрунтовано структурно-функціональну модель і розроблено технологію поетапного формування досліджуваної компетентності. Ефективність моделі перевірено експериментально на основі впровадження спецкурсу "Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей" (на прикладі викладання англійської мови) у процес професійної підготовки у ВНЗ України. Розроблено навчально-методичне забезпечення та додаткові матеріали для спеціалістів навчальних закладів, що сприяло оптимізації процесу формування визначеного феномену.

Ключові слова: компетенція, компетентність, професійна підготовка, інтерактивна компетентність, взаємодія, майбутні вчителі гуманітарних спеціальностей.

Радышевская М. Н. Формирование интерактивной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2015.

Диссертационная работа посвящена исследованию формирования интерактивной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей в процессе профессиональной подготовки.

Теоретически обоснованы методологические подходы (системный, деятельностный, технологический, компетентностный) к изучению проблемы исследования. Конкретизированы научные подходы (гуманистический, личностно ориентированный, коммуникативный, фасилитативный), внедрение которых способствует обучению гуманитарным дисциплинам на принципах субъект-субъектного взаимодействия.

На основе обобщения положений философской, психолого-педагогической и методической литературы уточнены понятия: «гуманитарные специальности», «профессиональная подготовка»; выявлены основные компоненты содержания и структуры профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей. В результате реализации метода контент-анализа сформулированы базовые термины: «интерактивная компетентность» и «формирование интерактивной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей». Прослежена их взаимосвязь и выявлена иерархия.

В контексте исследования «интерактивная компетентность» рассматривается как профессиональное интегральное качество личности, которое предусматривает способность к межличностной коммуникации, активизацию деятельности в рамках межсубъектного взаимодействия, определяет готовность к осуществлению постоянного индивидуального развития, научно-практическим основанием которого является совокупность знаний, умений, опыта тактичного и равноправного общения в комфортных и творческих условиях.

Выявлены педагогические условия формирования интерактивной компетентности будущих учителей предметов гуманитарного цикла, которые предусматривают: создание благоприятной психологической атмосферы (время и место проведения интерактивного общения, толерантность, уважение мнения и действий участников взаимодействия, обогащение моральных и духовных ценностей, ориентация на множественные интеллектуальные способности); позитивную мотивацию к взаимодействию (похвала, достижение индивидуальных учебных результатов, приобретение знаний, умений, опыта межкультурного и межличностного общения); реализацию интерактивных ролей учителя (учитель-фасилитатор, учитель-режиссёр, учитель-менеджер, учитель-советчик, учитель-модератор, учитель-контролёр); внедрение интерактивных стилей преподавания (стиль, направленный на содержание, на учителя, на ученика, на взаимодействие учителя и ученика, ориентированный на содержание обучения и на личность ученика); использование интерактивных технологий и методов (технологии коллективного и коллективно-группового обучения, интерактивные стратегии развития критического мышления, интерактивная презентация, панельная дискуссия, ситуативное моделирование).

Научно подтверждена целесообразность внедрения структурно-функциональной модели формирования интерактивной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей, которая включает цель, задачи, методологические подходы, структурные (целевой, операционный, оценочный) и функциональные (мотивационный, диагностический, конструктивный, деятельностный, межкультурный, результативный) компоненты, основные этапы технологии (ориентационный, реализационный, аналитический). Выделены критерии (организационный, мотивационный, информационно-содержательный, коммуникативный, когнитивно-рефлексивный) и уровни (низкий, средний, достаточный, высокий), а также результат сформированности исследуемой компетентности будущих учителей-гуманитариев.

Эффективность авторской модели подтверждена экспериментально посредством использования авторского спецкурса «Формирование интерактивной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей» (на примере преподавания английского языка) в процессе профессиональной подготовки в ВУЗах Украины. Разработано учебно-методическое обеспечение и дополнительные материалы для учителей

педагогических учебных заведений. Охарактеризованы перспективные направления проведения научного поиска в будущем.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, профессиональная подготовка, интерактивная компетентность, взаимодействие, будущие учителя гуманитарных специальностей.

Radyshevska M. M. The Formation of Interaction Competence of Pre-service Teachers of the Humanities in the Process of Professional Training. – The Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences: Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Ivan Franko Zhytomyr State University. – Zhytomyr, 2015.

The dissertation explores the field for the formation of interaction competence of pre-service teachers of the Humanities in the process of professional training. On the grounds of the stated problem stage of development analysis in pedagogical theory and practice, the meaning of the research basic terminology is highlighted. The core term for “interaction competence of pre-service teachers of the Humanities” is specified. The criteria and indicators of the formation level for pre-service teachers’ interaction competence are defined.

The structural and functional model is academically proved, as well as the technique for stage-by-stage formation of the competence researched is developed. The efficiency of the model is experimentally examined by means of the implementation of the specially designed course “The Formation of Interaction Competence of Pre-service Teachers of the Humanities” (i.e. for teaching English) into the process of professional training at higher educational institutions in Ukraine. The methodological recommendations and supplement materials for specialists at educational establishments are created, thus, help optimize the formation process of the phenomenon under study.

Key words: competency, competence, professional training, interaction, interaction competence, pre-service teachers of the Humanities.